

Új zajsint, új óverdózis

Fenyvesi Ottóval beszélget Virág Zoltán

Amerikai improvizációk című, 1999-ben kiadott legutóbbi köteted nyitóverse, a Roll over Tapolca az időt (is) „tekercseve” emlékeztet történetet idéz, amit szeretném ha felelevenítenél.

Generációm 1980-ban olyan helyzetbe került, hogy az *Új Symposion* nevezetű újvidéki folyóirat szerkesztését átvehette. A Sympónak az volt a lényege, hogy a különböző nemzedékek harmonikusan egymásra épültek, a dolog Tolnai Ottóék generációjával indult, akik ki-neveltek egy újabb alkotógárdát (Danyi Magdolna, Thomka Beáta, Böndör Pál és mások), ők pedig minket, így kerültünk mi 1980-ban döntési, „végrehajtó” pozícióba az *Új Symposion*nál. A folyóirat történetét végigkísérték a különböző nemzedéki, esztétikai és politikai ellentétek, problémák. A hetvenes évek elején két számot betiltottak, de sokat kekeckedtek Danyi Magdiékkal és velünk is. Danyi Magdi főszerkesztése alatt, az 1970-es évek közepén csináltunk egy pornográfnek minősített erotika-számot, amit félig-meddig szintén betiltott a tartományi hatalom, de problematikus volt a vajdasági magyar fiatalok helyzetével foglalkozó szociológiai elemzéseket tartalmazó szám is.

A *Roll over Tapolca* című versem elején említett történet szintén ezeknek a botrányoknak a sorába tartozik. 1981-ben épp az Újvidéki Televízió magyar szerkesztőségében dolgoztam, amikor egyik délután fölhevített Sziveri Jancsi, hogy találkozunk a Kafe Bulevar teraszán, mert nagy probléma van, leállították a *Symposion* szedését. Az *Orgia mechanika* című versem szemet szúrt a nyomdában valamelyik ideológiai buzgómcöcsingnek, s természetesen azonnal értesítették a Forum vezérigazgatóját. Aki pedig behívta őt és iszonyúan ledorongolta. Majd összehívták a kiadói tanácsot, megtárgyalta az esetet a pártbizottság, és felkerültem a feketelistára.

A verset ki kellett venni, nem jelenhetett meg. Később egyébként megváltoztattam a költemény címét, meg egy-két sorát, hozzáírtam, elvettem belőle, nem sajnálom, mert azt gondolom, az átalakítás során még jobb lett a szöveg. Végül megjelent nyomtatásban is a 200. jubileumi számban, majd bekerült az 1988-as kötetembe, a *Kollapszusba*.

Külön érdekes ebben az egész jugoszláviai magyar helyzetben, hogy amikor kitört ez a botrány, a verset mindjárt lefordították szerbre, s az egyik legnagyobb példányszámban megjelenő belgrádi irodalmi lap, a *Književna Reč* rögtön közölte. Ott természetesen nem volt vele semmi gond. A mi vajdasági magyar helyzetünk skizofrén volta abban nyilvánult meg, hogy több kultúrának a határmezsgyéjén éltünk. A magyarhoz a nyelv kötött bennünket, a jugoszláv, szerb, horvát, szlovén, bosnyák, macedón és egyéb kisebbségi (ruszin, román, szlovák) kultúrákhoz pedig a valóság. Arra kellett berendezkednünk, hogy így éljük le az életünket, ami nem lehetett teljes, hiszen hiányzott belőle a teljesség, a boldogságnak egy másik dimenziója.

Humán érdeklődésűek lévén, az újvidéki Magyar Tanszéken kívül más anyanyelvi képzé-

si lehetőségünk alig kínálkozott, érvényesülési esélyeink korlátozottak voltak. A műszaki értelmiség, a jogászok, a közgazdászok, a természettudósok, az orvosok mind-mind idegen nyelven voltak kénytelenek elsajátítani a szakmájukat, tehát nagy részük asszimilálódásra volt ítélve, s lassanként már nem azt a nyelvet beszélték, amit mi. Talán ebből kifolyólag lehetett viszonylag kevés olvasója az *Új Symposion*nak, ami ezer-kétezer közötti példányszám-ban jelent meg. Noha a terjesztés sem volt mindig tökéletes.

A magyarországi olvasóknak és szerzőknek szintén érdekes volt a *Új Symposion*, ők is megjelentek benne. Mészöly Miklós, Eörsi István, Tamás Gáspár Miklós, Molnár Gusztáv, Radnóti Sándor, Zalán Tibor, Nádas Péter, Esterházy Péter és mások rendszeresen küldték a közlésre szánt szövegeiket. De megjelentettük Illyés Gyulának a zsarnokságról írt híres versét is 1983-ban. A szöveget Zalán Tibor apránként küldte el nekem Újvidékre, először csak a vers egyik oldalát, majd egy pár nap múlva föladta a másikat, utána a harmadikat.

A tévhittel ellentétben Jugoszláviában ugyancsak komoly cenzúra működött. Én például egy évig szerveztem az újvidéki Ifjúsági Tribün magyar műsorait. Amikor a Kaláka együttes látogatott Újvidékre, behívatott az újvidéki városi rendőrség kulturális osztályának vezetője és arról faggatott, miből áll az együttes esti programja, elmondtam, hogy többek között Petőfi Sándor meg József Attila versek is lesznek. Arra kértek, hogy mellékeljem a verseket szerbre fordítva. Természetesen nem mellékeltem, csak annyit mondtam, hogy bármelyik komolyabb újvidéki könyvtárban megtalálhatják ezeknek a költőknek a szerbre fordított köteteit. S különben is mindkettőről általános iskolát nevezetek el a tartományi székvárosban. Szóval néha nagyon buzgón vigyáztak ránk az elvtársak.

Az *Orgia mechanika* miatt aztán priuszom lett, megismerték a nevemet a tartományi pártbizottságban is. Rendesen rám szálltak. A feleségemet, aki újságíró volt a Magyar Szó c. napilapnál 1982 őszén, az esküvőnk után behívatta a főszerkesztő, hogy tudja-e, hogy mi-csoda gyanús alakkal kötötte össze a sorsát. Nem sok eséllyel pályáztam a munkahelyekre, a vállalati tótumfaktumok mindjárt kigolyóztak.

Hasonló üldöztetésnek volt kitéve Sziveri János is. Amikor 1983 májusában kirúgtak bennünket, Pancsovára, Dél-Bánátba akarták helyezni tudósítónak. Pancsova egy régi magyar-német város Belgrád mellett, csak egy híd van közöttük, most a bombázások idején (1999 tavaszán) elég sokat hallhattunk róla, ott van a legnagyobb jugoszláv olajfinomító, nagy ipari centrum, környezetszennyezett meg minden (elég kevés magyar él már ott), tehát Sziveri Jancsit oda akarták elküldeni, hogy teljesen lehetetlenné tegyék. Losoncz Alpárt felfüggesztették tanársegédi állásából az egyetemen, Mák Ferencet pedig alkalmatlanná nyilvánították az újságírói munka végzésére. Tehát lépten-nyomon retorziók értek bennünket.

Ám azért annyira rafináltak a hatalom képviselői is voltak, hogy a Symposion kemény magját alkotó társaság tagjait különböző módon megkísértették. Tizenötven alkottuk a szerkesztőséget, s ebből a 15 emberből néhányan le is morzsolódtak. A hatalom taktikája az volt, hogy mindenképp meg kell aláznai a főkolomposokat, a bojkottot szervező közösségünket pedig fel kell oszlatni. Munkahelyeket kínáltak egyeseknek, ha megtagadnak bennünket. 1988-89 tájékán, amikor az egész diktatórikus rendszer recsegní kezdett és megkezdődött a délszláv birodalom bomlása, az új hatalom megpróbált bennünket rehabilitálni.

Rendeztek egy nagy kiadói tanácsulást és azt mondták, hogy bocsánatot kérünk tőletek, de igazából minket már nem nagyon érdekelt ez a bocsánatkérés.

Valójában akkortájt már kezdett szétesni a mi társaságunk, hiszen jöttek a délszláv események, borzalmak. Ráadásul, a 35. év után az irodalom már nem csapatjáték. Mindenkinek családja volt, saját problémái, egzisztenciális nyugök kínozták. Sziveri János már beteg volt, Szabadkán megoperálták, később Pestre került, az *Új Symposion* körüli ügyek már nagyon kuszák voltak. Nem igazán működött többé a régi közösség. Az új hatalom helytartói ugyan azt akarták, hogy csináljuk tovább, meg vállaljunk nagyobb szerepet a tartomány kulturális életében, de ösztöneink azt súgták, hogy maradjunk ki azokból a dolgokból, amik a kilencvenes években Jugoszláviában majd lejátszódnak. Nem vettünk részt azokban a borzalmakban, amik ott történtek, és semmilyen formában sem hitelesítettük azt a politikát, ami a délszláv polgárháborúhoz vezetett.

Arról viszonylag keveset szoktál nyilatkozni, hogy az újvidéki egyetemen folytatott hőlcsészeti tanulmányok mellett milyen művészeti stúdiók vonzottak, milyen képzési lehetőségeid adódtak még az elmúlt évtizedekben.

Nem nagyon kívánkoztunk ide Magyarországra, én személy szerint pláne nem, hiszen a családjában (főleg a nagyapám és az apám részéről) komoly ellendrukk élt az oroszokkal és a kommunizmussal szemben, délről jövő csapataik Bácskán keresztül nyomultak Magyarország felé. A túlélők mindenféle borzalmakat meséltek a dicső felszabadítókról. Nagyapám állatait és vagyontárgyait az oroszok elvitték, egyszerűen kifosztották a tanyáját. Később pedig a földjeit vette el a jugoszláv kommunista hatalom. Szóval nem nagyon vágytam az oroszok által leigázott Magyarországra.

Apám nem nagyon fért a bőrébe. Kalandor típus volt. Elment vendégmunkásnak Nyugat-Németországba, Frankfurtba, egy kitelepített bácskai német gyárában dolgozott. Úgyhogy engem viszonylag korán megérintett a nyugati világ szelleme. Anyám (Balassi Bálint kései ivadékaként) jobban ragaszkodott az ősi földhöz.

Az egykori Jugoszláviában valamivel emberségesebb, szabadabb szellemű szocializmust próbáltak építeni (bár mi magyarok azért másodrendű állampolgárok voltunk). Svéd modell meg öngazgatást emlegették, szajkózták napról-napra, s ez a kultúra rengeteg nyugati-keleti értéket befogadott, s ezeket szinte egyidőben a megjelenésükkel eljuttatták a nagyközönséghez is – szerbül, horvátul, szlovénül. Mi pedig nem tudtunk betelni a szellemi táplálékokkal. Fiatalok voltunk, ragaszkodtunk a fiatalságnak ahhoz az előjogához, hogy az ismereteket begyűjtse, és a belülről fakadó nyugtalanság közreműködésével valamiféle új rendszert, új világot alakíthasson ki belőle.

Több szempontból előnyösebb helyzetben voltunk tehát, mint a magyarországiak. Simán mehetünk a nyugati országokba, Párizsba, Londonba, Amszterdámba (ahol hippikkel, rockerekkel, punkokkal és más alternatív életformákkal találkoztunk). Sokat csavarogtunk nyugaton, de mentünk az Adriára, Belgrádba, Zágrábba, Szarajevóba. Útjaink során új tapasztalatokat, ismereteket szereztünk. Zágrábban még a filmművészeti főiskolára is beiratkoztam, Ljubljánába pedig gyakran elmentünk Sziveri Jancsival, mert ott két évente világ-

színvonalú grafikai biennálét rendeztek. Valójában feltöltődni jártunk ezekbe a kulturális centrumokba. Ha valaki nem akart csak a saját nemzeti érzelmeibe begubózni, akkor a régi Jugoszlávia sokkal izgalmasabb és korszerűbb szellemi kalandokat kínált, mint az akkori Magyarország.

A szerb, horvát, bosnyák, szlovén, macedón kortársaimat pedig az Ohridi-tó partján, a sztrugai költészeti fesztiválon ismertem meg. Rendszeresen fordítottuk és közöltük műveiket a *Symposion*ban.

Szeretném külön kiemelni, hogy a szlovén írószövetségtől 1982-ban két-három hónapos ösztöndíjat kaptam, hogy tanuljam a nyelvüket és ismerkedjek a szlovén irodalommal, kultúrával. Azt hiszem, ez a mozzanat nagy mértékben meghatározta a nyolcvanas években alkotott műveim szemléletét. Hiszen akkor kerültem személyes kapcsolatba a szlovén alternatív művészeti élet képviselőivel, a Pankrti együttessel, a Borghesiával, a Laibachhal, a ljubljana Mladinsko Gledališče művészeivel, az Irwin festőcsoporttal, a *Problemi* folyóirat írógárdájával és másokkal.

Az irodalom kezdetben nem annyira érdekelt, inkább a képzőművészet vonzott. Rajzoltam, képzőművészeti dolgozatokat írtam. Valójában a képzőművészet felől jutottam el az irodalomhoz. Mivel az Újvidéki Bölcsészkar Magyar Tanszékére kerültem, ahol irodalmi és nyelvi tanulmányokat folytattam, talán nem véletlen, hogy az irodalom felségvízeire jutottam. Nemzedékem számára a *Symposion* folyóirat is jó iskola volt, imádtuk Domonkost, Mauritsot, felnéztünk Tolnaira és Végelre, személy szerint én Bányai óráin is sokat tanultam. Kötődünk ugyan a faluhoz, ahonnan elindultunk, ám az a vidéki közösség már „kita-gadott” bennünket, viszont a város, Újvidék nem fogadott be bennünket, nekünk csak a *Symposiont* jelentette. Állandóan ilyen ellentmondásokba keveredtünk, azon kívül pedig ott volt az a töméntelen ismeret (könyv, film, kiállítás), amit habzsoltunk és nagy előszeretettel fogyasztottunk.

Nekem a kommunikáció-elmélet volt a vesszőparipám. Pontosabban Marshall McLuhannek, a torontói egyetem irodalomtanárának elmélete a Gutenberg-galaxisról és az új médiumok sajátosságairól, az új elektronikus korszak eljövételéről.

Az idősebb symposionisták mindig arra tanítottak bennünket, hogy kritikával, kritikai szemlélettel viszonyuljunk a világhoz, a különféle jelenségekhez.

A szövegeidben, valamint a szövegeidet kísérő alkalmazott grafikai megoldásokban gyakran találkozni olyan audiális és/vagy vizuális protézisekkel, amelyek a dinamizálódás, a globalizálódás problematikáját a sebességöszton, a zaj, a monotonia és a csend (újra)értelmezése segítségével közelítik meg. Mikor kerültél kapcsolatba a szokványos dallamvezetésű és ritmusvilágú muzikalitás divatirányaitól elforduló zenei szubkultúrákkal?

Az életem úgy alakult, hogy 1975-től már egyetemistaként az újvidéki rádió magyar műsorában hetente egyszer-kétszer különböző zenei műsorokat szerkeszthettem és vezethettem, ezekben a műsorokban merőben más zenét próbáltam bemutatni a hallgatóságnak, azaz nem a kommersz popot és egyéb andalító zenét, hanem punkot, rockot, alternatívokat. Jugoszláviában az ilyesfajta zenét (talán azért, mert nem olyan kifinomult ízlésük

van az embereknek, kicsit durvább és barbárabb fülük van) nagyobb érdeklődés és figyelem övezte. Az Újvidéki Rádió, a Belgrádi Rádió, a Zágrábi Rádió a hetvenes évek közepén, szinte egyidőben a punk nagy londoni robbanásával, egy-két hét késéssel már Sex Pistols és Ramones zeneszámokat sugárzott az éterbe. De később is igyekeztem követni az új zenei jelenségeket, persze azért némi progresszivitást mindig próbáltam keresni a zenék mögött. Így fedeztem fel az indusztriálisokat, a Test Departmentet, az Einstürzende Neubautent, a Bauhaust és más „zajművészeket”, egyéb különös zenéket, mint például Nick Cave-et vagy Tom Waits-et. Ezeket a muzsikákat juttattam el a magyar nyelvterület hallgatói felé. Szinte az utolsó pillanatig, 1991-ig csináltam az éjszakai és egyéb műsoraimat a rádióban. Az igazsághoz tartozik, hogy az a szerkesztőség, ahol külsőként a zenés rádióműsorokat készítettem, szerb nyelvű volt, tehát nem viselkedtek velem olyan ellenségesen, mint a magyar szerkesztőségekben. Én voltam az egyik külsős szerkesztő, aki magyar nyelvű rock-műsorokat csinálhatott.

Persze ahhoz, hogy komolyabban elkezdjek foglalkozni ezekkel a dolgokkal, ahhoz a ki-brudalásunk (az *Új Symposion*ból) is hozzájárult, hiszen valamiből azért meg kellett élni. A feleségem a *Magyar Szónál* volt újságíró, és néhány évig a lap műsorújságát szerkesztette, ahol nekem állandó zenei rovatom volt. Különböző álnevek (Koko Taylor, Koko Kommando, Rudi Radiátor stb.) alatt zenei híreket tettem közzé. Ezt valahogy megtűrte a hatalom, nem vették komolyan ebbéli tevékenységemet, úgy gondolták, ezzel kevésbé árthatok a szocialista rendszer építésének.

Közben aztán 1983 után a *Képes Ifjúság* című hetilaphoz kerültem, ahol rám bízták a két A4-es oldalnyi terjedelmű rock-zenei rovat szerkesztését. Különböző zenei cikkeket kellett írni, szerencsére nem nagyon törődtek azzal, hogy miféléket, így ez a rész igazából nemcsak a kommersz popzenéről szólt, hanem az általam kedvelt alternatív zenekarokról, előadókról is. Nagyon komolyan belemártóztam én ebbe a világba, nemcsak zenéket hallgattam már, hanem angol nyelvű szaklapokat, könyveket is olvastam. Érdekelt ennek a zenének az esztétikája és filozófiája is.

Az irodalmi szövegeimet hamarosan megfertőzte ez a vírus. A verssorokba tudat alatt belopóztak ezek a ritmusok, szavak, kifejezések, de maga az életérzés is, bár le kell szögez-nem, engem a rock and roll világa már a hatvanas évek végén, kamaszkorom legelején meg-érintett. Azt is felfedeztem, hogy itt iszonyú nagy lehetőség kínálkozik a magyar költészet bágyatag és fonnyatag formai-tartalmi állagának megújítására. Hogy ez sikerült-e, nem tudom. Mindenesre én rock-költészetnek nevezném ezt a periódusomat. Ez leginkább a *Kollapszus* (1988) kötetemre jellemző, de a későbbi, a *Káosz anygala* (1993) című is magán vise-li ezeket a jegyeket. Sőt néhány vers, keményebb szövegem pl. a *Commando Dance* nem jelenhetett meg az Újvidéken kiadott *Kollapszusban*, úgyhogy eleve átkerült a későbbibe.

Sava Babić belgrádi professzor, aki a magyar irodalom kitünő ismerője és remek fordítója, Hamvas hárs (1999) című könyvében említi, hogy a különféle gondolkodási mintákban és érzékelési területeken egyaránt autentikusan megszólaló versbeszéded nagyon erős formaérzékenységgel párosul, és a délszláv irodalmak avatott tolmácsolójaként tart számon téged. Szorosnak tekinthető a kapcsolatotod a horvát, a szerb, a szlovén kultúra azon jeleseivel (pl. Branko Ćopić, Milko Valent,

Miodrag Pavlović, Vojislav Despotov, Novica Tadić, Vladimir Kopicl), akiknek a műveit magyarra fordítottad?

Az említettek többségét személyesen ismertem valamikor. Jugoszláviában az volt a szokás a 70-es és a 80-as években, hogy különböző költészeti fesztiválokat rendeztek országszerte: a macedóniai Sztrugában, Dalmáciában, Zágrábban, Karlócán, Kanizsán és máshol. Jöttek szlovének, szerbek, horvátok, bosnyákok, albánok, magyarok, macedónok és valahogy mi is belefértünk Sziveri Jancsival ezekbe a válogatottakba. Különféle alkalmi kiadványok készültek. Fordítottuk egymás szövegeit. Csereberéltünk különböző folyóiratokat, könyveket és véleményeket.

Egyik legkedvesebb, régen nem látott barátom Szarajevóból származik, Goran Simićnek hívják, hozzám hasonló rocker-költő, és az a legutóbbi különös élményem vele kapcsolatban, hogy amikor 1997-ben Amerikában és Kanadában jártam, s miután magamhoz tértem a nagy kultúrsokktól, időeltolódástól, Bede Fazekas Zsolt rendezett nekem egy költői estet Torontóban a Parameter klubban, majd pedig elmentem a városi könyvtárba, ahol minden szerdán este van egy költészeti összejövetel. A könyvtár emeletén van egy szép nagy kávéház, ahol az egy órás hivatalos műsor keretében egy meghívott költő olvassa fel a szövegeit angolul, majd pedig a közönség soraiból bárki elmondhatja saját költeményeit. Nos, a különös véletlen során ott leltem rá Goran Simić barátomra, akiről évekig semmit se tudtam. Fogalmam sem volt, mi történhetett vele az ostromlott Szarajevóban, számtalanszor feltettem magamnak a kérdést, vajon mi lett vele? Túléli-e a délszláv polgárháborút és borzalmat. Oda került Torontóba, és nagyon jól esett vele találkoznom.

A többiekhez is erős szálakkal kötődöm, hiszen évekig egy csónakban, a költészet csónakában eveztünk. De a tájhoz is nagyon kötődöm. Sokat jelent nekem az Adriai-tenger, a boszniai hegyek, a Neretva, Szlovénia, Macedónia, ahol katona voltam, fenn a hegyekben (a felhők között), a macedón-albán határon katonáskodtam, 1979-ben késő ősszel szereltem le, és amikor 1987 tájékán az Újvidéki Rádió magyar nyelvű irodalmi műsorainak szerkesztője lettem, minden évben visszamentem a Sztrugai Költői Fesztiválra, hogy lássam azt a fenséges tájat, lássam azokat a vad folyókat, hegyeket, és hogy a szóbanforgó költőkkel, barátaimmal találkozzak.

Beváltod-e valaha a „halálsötét próza” kanyarítására tett ígéretedet?

Fiatalkori ígéret volt, s jelen pillanatban több tervem van, amit szeretnék megvalósítani. Az egyik, hogy a halott vajdasági írók régi műveit szeretném remixelni. Szeretném egy kicsit feltámasztani őket, pontosabban újraolvasni és re-poetizálni a szövegeiket. Ez jelenleg folyamatban van, reménytelen vállalkozásnak tűnik, de ennyivel tartozom a halott délvidéki írók, költők emlékének. Nagyon fontos lenne, hogy megcsináljam, főleg most, amikor ott hagytam azt a vidéket. Nagyon înséges idők járnak Vajdaságban. A magyarok egyre inkább háttérbe kerülnek. Azelőtt is albárlőknek számítottunk, de most meg főleg. A milosević-féle rendszer teljesen kifosztotta a délvidéki magyarságot. Nem nagyon maradt más semmi, csak a hagyományok, egy vakvágányra tévedt irodalom, kultúra, mely enyészetre van ítélve. A

nullának, a sárnak, a pornak, a teljes visszhangtalanságnak a galériáját szeretném megalkotni, amelyben felsorakoznának a számomra fontos alkotók.

Sokuk életműve teljesen feledésbe merült. Persze vannak fényes pillanatok is, mint Csáth, Kosztolányi, Sinkó Ervin, Sáfrány Imre, Sziveri és más kiválóságokéi.

A másik, nagyon régen dédelgetett tervem *Maximum rock and roll* címmel egy olyan kötet, amelyben azok a zenék lennének feldolgozva költészetileg, amiket szerettem. Jó lenne megcsinálni, mert ezek az együttesek lassan kimennek divatból, a tevékenységük feledésbe merül, pedig az újabb generációknak talán majd egyszer érdemes lesz rájuk visszatekinteni.

Úgyhogy a „halálsötét prózára” még várni kell. Persze jó lenne csak írni, csak a lelkemnek kedves dolgokkal foglalkozni, de közben el kell tartanom családomat, kiskorú gyermekeimet. Az ő egzisztenciájukat nem tehetem kockára. Bizonyos értelemben tehát megalkuvó, pragmatista lettem.

Nemrégén, a nyáron pedig egy amerikai kiadótól kaptam megrendelést, hogy írjak regényt a délvidéki borzalmakról és bonyodalmakról. Konkrétan meg is mondták, hogy kb. mi legyen benne: egy vajdasági magyar fiatalemberről szóljon, aki jugoszláv katonaként elmegy Boszniába, s látja a borzalmakat. De legyen szerelem is, legyen szenvedés, vér, gyilkosság. Szóval Amerikában így csinálják az irodalmat, a barátom (aki a kiadó figyelmébe ajánlott) szerint erre most fogékonyak lennének az amerikaiak. Hátha sikerülne felhívni a figyelmet a szerencsétlen délvidéki magyarság sorsára, amely népcsoport önhibáján kívül egy borzalmas háborúba keveredett. Azzal biztat, bestsellert lehetne csinálni, amennyiben lenne egy jó, szenvedélyes szöveg.

Nagy kihívásnak tűnik. Most kezdtem el dolgozni rajta, anyagokat szedegettem össze hozzá, mert ha sikerül, akkor ez pénzügyileg is megérné, noha ezek az amerikai megoldások kicsit idegenek tőlem. A balatonfüredi fordítóházban két-három évvel ezelőtt egy buffalói barátom, Paul Oltchvary (tösgyökeres amerikai, a szülei magyarok, de ő már ott született és inkább amerikainak vallja magát, mint magyarnak) mesélte, hogy ok bizony úgy írják a regényeket rendelésre, hogy legyen benne néger meg homoszexuális, legyen benne AIDS-beteg, meg mit tudom én még micsoda. Szóval a kiadó találja ki az írónak, hogy most éppen miről kellene írnia. Ő mondja meg, mi a divat, mi érdeklí az olvasókat, mit lehet eladni.

Neked milyen követendő sémát javasoltak?

Egyedül azt, hogy ez az ember menjen végig Bosznián, Horvátországon, Koszovón, és akkor ott történjenek furcsa, világrengető dolgok. Úgyhogy pillanatnyilag ezen is járatom az agyam. Visszavonultan élek, outsiderként. Vidéken, kint a széleken, a margó közelében, onnan figyelem az élet történéseit, egyszerű dolgok érdekelnek, néhanapján kimegyek a Bakonyba, sétálok, nézem a fákat, a vadak nyomát, a felhőket.

A margó vándora, akinél a monokróm pszichedeliát alkalomadtán felváltja az azúr-tematika?

Hát igen az is, bár én afféle barbár költő, vidéki paraszt és pálinkafőző maradok. Úgy érzem, túl intenzívem éltem az elmúlt évtizedekben. Volt siker, volt kudarc. Manapság inkább a csend érdekel. A világ misztériuma. Bár azt is tudom, hogy a nyugalmi állapotból néha-néha ki kell lépni, mert a belátható állandóság is zavar, és ez a művészetnek sem használ.

Természetesen nincs talapzat, amelyre szívesen ráállnék, ha érzem, hogy a talapzat kezd nőni a lábam alatt, gyorsan lelépszom róla és továbbmegyek.

*(A Szegedi Móra Ferenc Kollégiumban
1999. november 29-én rendezett irodalmi
est részleteinek szerkesztett változata.)*